

SUSANNA CEDERQUIST är sångerska, flöjtist och utbildad musikhögskola med erfarenhet av att undervisa i grundskola och kulturskola. Susannas examensuppsats om dyslexi och musik från 2009 blev början på en verksamhet som handledare, utbildare, konsult och föreläsare under namnet *En Bild av Dyslexi*. I sina möten med studenter, elever, lärare, föräldrar och andra utgår Susanna från litteratur

och forskning, egna och andras erfarenheter av dyslexi med fokus på styrkor.

Susannas artikel nedan går att få uppläst genom tjänsten blipsay. Ladda först ner en QR-läsare som app till mobilen, skanna sedan av koderna intill texten och lyssna på artikeln i din telefon.

Läs mer: www.blipsay.se

Foto: Elinor Wermeling.

Tredimensionella perspektiv på dyslexi

Dyslexi presenteras ofta som problematik runt text med svårigheter att läsa och skriva. För mig handlar dyslexi snarare om sätt att fungera, som visserligen gör det svårare att läsa och skriva, men som också ger styrkor och kompetenser inom andra områden.

TEXT: **SUSANNA CEDERQUIST** FOTO: **SUSANNA CEDERQUIST OCH MIKAEL M JOHANSSON**

Många av oss har nog sett illustrationen där en lärare bakom sin kateder ger olika djur en och samma uppgift: att klättra upp i ett träd.

Bilden kan gestalta våra naturliga olikheter och kompetenser. En elefant har ju exempelvis inte en funktionsnedsättning när det kommer till trädsklättring, den är helt enkelt inte lämpad för att klättra i träd. För mig blev den här bilden viktig och den utgör också på sätt och vis startpunkten för mitt arbete kring mångfald och naturliga olikheter.

Naturligtvis finns många individuella skillnader mellan dyslektiker och alla har vi våra egna sätt att beskriva och uppfatta hur dyslexin tar sig uttryck. Men jag menar att det egentligen

handlar om att människor med dyslexi fungerar på sätt som ger oss andra förutsättningar. Förutsättningar som gör det svårare för oss att läsa och skriva men som samtidigt gör oss starkare inom andra områden. Att också belysa detta anser jag är viktigt då det ger perspektiv på hur vi kan se på och förhålla oss till dyslexi. Något jag också beskriver i boken *Dyslexi + Styrkor = Sant* som tar upp forskning och studier som belyser dyslexi ur ett bredare perspektiv.

MIND-styrkor

Självklart behövs mer forskning här, men det finns ändå många intressanta resultat, indikationer och erfarenheter som är värda att lyfta fram och studera närmare. Extra spännande tycker jag att rön gällan-

Elevhälsa 1.2017 45

”Dessa rön tyder på styrkor som är användbara och viktiga inom många områden men som också kan sätta käppar i hjulet när det kommer till att läsa tvådimensionell text.”

så kallade MIND-styrkorna. (MIND = Materiellt, Sammankopplat (interconnected) Narrativt och Dynamiskt tänkande).

Attree med flera har exempelvis jämfört dyslektikers och icke-dyslektikers förmågor inom såväl tvådimensionellt som tredimensionellt tänkande. Han fann att dyslektiker hade svårare att memorera tvådimensionella bilder än icke-dyslektiker men när de skulle återskapa tredimensionella rum de upplevt i en virtuell verklighet, gjorde dyslektikerna bättre ifrån sig.

Wang & Yang fann att dyslektiker var snabbare på att lösa rotationsuppgifter på dator och när von Károlyi testade förmågan att avgöra vilka bilder som föreställer omöjliga figurer och vilka som inte gör det fann han att dyslektiker klarade denna uppgift snabbare än icke-dyslektiker med lika gott resultat.

Att dyslektiker var snabbare på att känna igen omöjliga figurer bekräftades av Diehl och hans forskarkolleger som med MRI-röntgen kunde visa att dyslektikers hjärnaktivitet skilde sig från icke-dyslektikers medan de utförde uppgiften. Något som indikerade att en del människor med dyslexi bearbetar vissa figurer med större expertis än andra.

Tredimensionellt

Duranovic med kollegor visade att dyslektiker bättre kunde avgöra hur ett papper skulle se ut efter att man vikt ihop det, slagit hål i det och sedan vecklat ut det igen. Något som tyder på en stark förmåga till analytiskt spatialt tänkande.

Dessa rön och många flera som jag funnit tyder på styrkor som är användbara och viktiga inom många områden men som också kan sätta käppar i hjulet när det kommer till att läsa tvådimensionell text.

När jag frågar dyslektiker om de kan föreställa sig hur ett A ser ut underifrån blir svaret of-

tast ja och detsamma gäller mig. Jag kan få fram en tydlig bild för mitt inre när jag föreställer mig ett A på detta tredimensionella sätt.

Dyslektiker beskrivs ofta ha ett starkt bildtänkande där somliga hävdar att vi tänker i mer direkta betydelser snarare än i symboler och som symboler räknas också bokstäver och ord. För att på ett tydligt sätt kunna se ord återgivna med dessa symboler krävs alltså tvådimensionellt tänkande.

Platt avkodning

När jag ska ta fram en inre bild av ett ord, blir det snarare som när man skriver i fuktig sand på en sandstrand för nära vattnet. Ordet flyter ut innan jag hunnit till slutet och jag får ingen tydlig bild av det för min inre syn. Jag har inte den förmågan som icke-dyslektiker har och som hjälper dem att exempelvis memorera nya ord och begrepp.

I vårt samhälle finns en hel del som är platt eller tvådimensionellt, som bilder, kartor, skärmar, foton och mycket annat. Om jag tolkar in en gnutta djup här så har det oftast ingen betydelse. Men när det kommer till att tolka text med en aning extra djup, tillförs ingenting som är positivt. Enligt mig är text det enda i vårt samhälle som är tvådimensionellt och som också *kräver* en platt eller tvådimensionell avkodning.

Personer med dyslexi upplever ofta att bokstäverna hoppar och att det finns en rörelse i texten. För mig handlar det inte om rörelser i sidled utan snarare om förnimmelser av rörelser framåt och bakåt där jag upplever att vissa delar av texten kan ligga längre fram och andra längre bak än de faktiskt gör. Ibland verkar bokstävernas silhuetter vara utskurna ur pappret och den vita pappersytan hamnar framför. Ibland tycker jag mig också se ett mönster framträda ur text-

massan. Mitt sätt att tolka in lite tredimensiona-
litet som skapar upplevelsen av att texten rör sig
och inte är stilla tar mycket energi och gör det
svårt för mig att fokusera i läsningen.

Fint läsa med ögonen

Forskning visar indikationer på att
dyslektiker tycks ha lätt för att ta
in information på ett helhetligt sätt
istället för att göra det del för del. Detta är något
jag menar går emot läsningens princip. Text
ska, i alla fall till en början, tas in del för del i
läsriktningen men när
jag läser försöker jag
ta in hela texten på en
gång. Jag är dessutom

Ur Susannas bok

"Jag är 12 år och
mina föräldrar har
just kommit hem
från en föreläsning.
Föreläsaren hade gjort
en jämförelse med en skolklass, berättar de.
Lika olika som djuren är och vad gäller deras
förutsättningar att just klättra i träd, lika olika
är vi. Då förstår jag, då förstår jag plötsligt
allt. Ja, så är det, så olika är vi. Vi är olika och
det är meningen. Vi behöver bara bli bättre på
att inse värdet av det."

(Ur *Dyslexi + Styrkor = Sant*).

Mer av Susanna Cederquist

Cederquist, S. (2009), *Jag kan inte tänka platt,
hur påverkar det musicerandet?: dyslexi, musik
och musikpedagogik*. Examensarbete 15 hp.
Lärarexamen. Stockholm: Kungl. Musikhögskolan,
Institutionen för musik, pedagogik och samhälle.
Cederquist, S. (2015), *Dyslexi + styrkor = sant*.
Stockholm: En bild av dyslexi.
www.susannacederquist.com

ofta medveten om vilken form textstycket har,
vilket näst intill alltid är irrelevant i samman-
hanget. Att försöka fokusera på en textdel i taget
när alla andra textdelar finns med och "stör" tar
mycket kraft och gör att jag läser långsammare
än många andra.

Trots att det finns många sätt att kommuni-
cera på i dagens samhälle ska vi vara medvetna
om att det också finns en hierarki mellan de
olika sätten där kommunikation via text står
högst i rang.

Andra perspektiv

När jag föreläser brukar jag därför be
de deltagare som tror sig om att kunna
rita av en stol så att teckningen blir
lik förlagan att räkna upp en hand. Jag gör det
för att vi ska få andra perspektiv på vårt sätt att
se på dyslexi. För även om det kan vara efter-
strävensvärt att vilja bli en skicklig konstnär
så sätter vi inga diagnoser på barn som tycker
det är knepigt att teckna i skolan. I ett annat
samhälle där förmågan att teckna och kunna
avbilda föremål stod högre i kurs hade förmod-
ligen några av deltagarna som inte räckte upp
handen kunnat få någon form av "dysfunctio-
nell" diagnos gällande "att inte kunna avbilda
så bra" eller liknande. Begreppet dyslexi är ett
resultat av sin tid.

Olika vägar till målet

Jag är övertygad om att vi alla har
mycket att vinna på att få använda våra
styrkor och naturligt starka tillväga-
gångssätt. För även om vi har samma mål kan
sättet vi tar oss fram på till målet se olika ut.
När vi accepterar att vi är olika blir vi alla mer
mottagliga för våra mest effektiva sätt att exem-
pelvis skapa eller ta in kunskap på. Att bli mer
medvetna om varandras kompetenser gör också ►►

”Ett inkluderande synsätt handlar snarare om ett klimat som rymmer mångfald.”

att vi kan samarbeta mer effektivt. Alla behövs i en arbetsprocess där det kan finnas många sätt att vara kreativ, problemlösande och skapande på. Detsamma gäller för delar i arbetsprocessen som handlar om genomförande och planering liksom för dokumentation och utvärdering. Vi har mycket att vinna på att ”kompetensfektivisera” mer, från individperspektiv till ett samhällsekonomiskt plan.

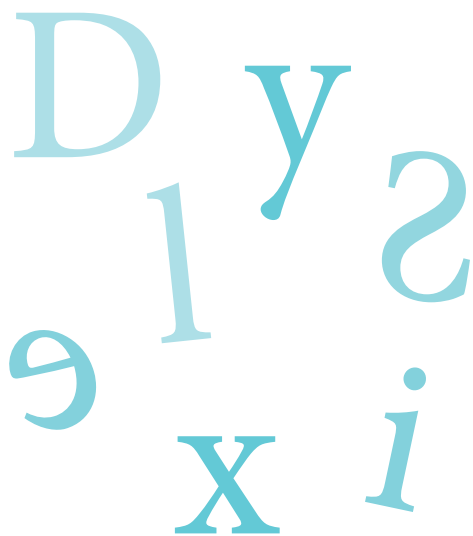
Inkludering

I skolans värld talar vi ofta om ett inkluderande förhållningssätt. För mig betyder inte det att alla elever ska befinna sig på samma plats i samma rum eller att alla ska göra på samma sätt vid samma tidpunkt. Ett inkluderande synsätt handlar snarare om ett klimat som rymmer mångfald. I ett

inkluderande förhållningssätt kan vi nå samma mål genom att använda oss av många olika sätt parallellt. Det handlar också om att alla har rätt att få vara och fungera på olika sätt.

Om utbildning ska vara likvärdig för alla så innebär det att utbildningen och de texter som förekommer där, ska vara tillgängliga, att de ska kunna gå att lyssna på. Här finns det idag mycket bra tekniska lösningar vid såväl kunskapsinhämtning som vid redovisande av den kunskap som eleverna tillägnat sig för betyg och bedömning. Vi får aldrig stoppa barns kunskapande genom att begränsa tillvägagångssätten.

Vi är olika och det är meningen. Vi behöver bara bli bättre på att ta tillvara på våra naturliga olikheter och kompetenser och det måste vi börja med redan i skolan. *

Att en del dyslektiker ibland vänder på bokstäver i sitt skrivande tänker jag kan ha att göra med ett tredimensionellt tänkande. Den som inte har förmågan att ”tänka platt” kan lätt vända bokstäverna åt fel håll.

Referenser

- Attree, E.A., Turner, M.J. & Cowell, N. (2009), A virtual reality test identifies the visuospatial strengths of adolescents with dyslexia. *Cyberpsychol behav.* Apr 12(2):163–8. Hämtad 2016-11-08, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19250016>.
- Cancer, A., Manzoli, S. & Antonietti, A. (2016), The alleged link between creativity and dyslexia : identifying the specific process in which dyslexic students excel. *Cogent Psychology* 3:1190309. Hämtad 2016-11-08, <https://www.cogentoa.com/article/10.1080/23311908.2016.1190309>.
- Diehl, J.J. et al. (2014), Neural correlates of language and non-language visuospatial processing in adolescents with reading disability. *Neuroimage* Nov 1;101:653–66. Läst 2016-11-08, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25067812>.
- Duranovic, M., Dedeic, M. & Gavrić, M. (2015), Dyslexia and visual-spatial talents. *Current Psychology* 34:207, doi:10.1007/212144-014-9252-3. Läst 2016-11-08, <http://link.springer.com/article/10.1007/s12144-014-9252-3>
- Eide, B. & Eide, F. (2016). *The dyslectic advantage unlocking the hidden potential of the dyslexic brain*. Johanneshov: MTM.
- von Károlyi, C., Winner, E., Gray, W. & Sherman, G.F. (2003), Dyslexia linked to talent : global visual-spatial ability. *Brain Lang.* June;85(3):427–31. Hämtad 2016-11-08, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12744954>.
- Wang, L.C. & Yang, H.M. (2011), The comparison of the visuo-spatial abilities of dyslexic and normal students in Taiwan and Hong Kong. *Res Dev Disabil.* May–June;32(3):1052–7. Hämtad 2016-11-08, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/21334849>.